

Drama's in Vught

In Vught hebben zich door de eeuwen heen een aantal drama's voorgedaan, die diepe sporen hebben achtergelaten in de Vughtse gemeenschap. In enkele gevallen ging het om mensen van buiten Vught, die hier de dood vonden. Soms ook overkwam Vughtenaren een ramp ergens anders. Niet altijd was het aantal slachtoffers groot, maar was de impact op de gemeenschap enorm.

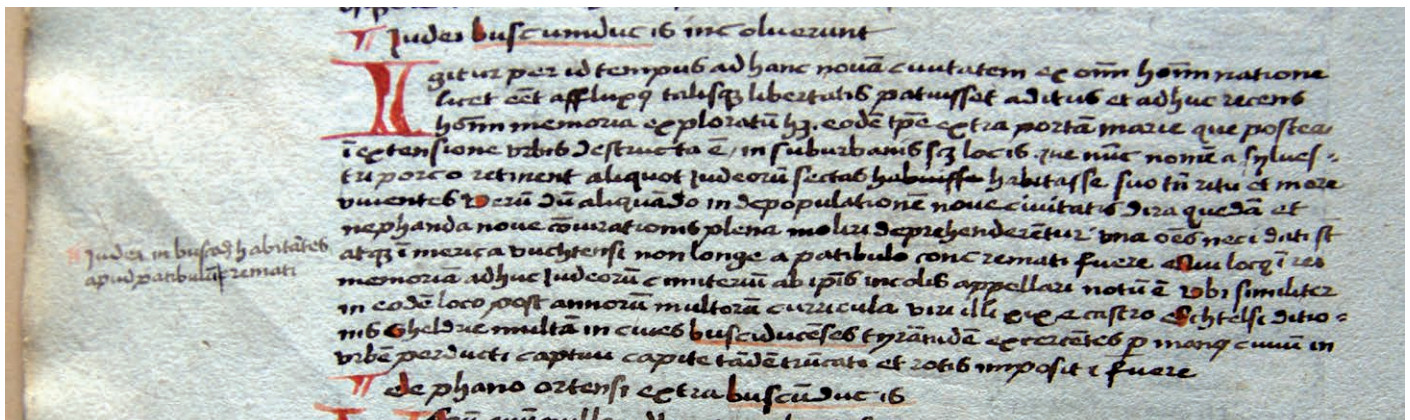
Jodenvervolging in de middeleeuwen

Ouderen in Vught herinneren zich het Jodenbos. Dat was een braakliggend terrein met struiken en bomen, en een grasveld. Het lag naast de joodse begraafplaats. Vandaar dat iedereen dacht dat die naam daar vandaan kwam. Maar de benaming 'Jodenbos' is veel ouder dan de begraafplaats, die in 1791 werd geopend. De naam stamt uit de Middeleeuwen, omdat toen (mogelijk in 1164) op die plek de gehele joodse gemeenschap van 's-Hertogenbosch werd verbrand. Het was in een periode dat sprake was van massale sterfte als gevolg van de builenpest en joden kregen daarvan de schuld, omdat ze de waterputten zouden hebben vergiftigd. In de eeuwen

daarna gingen joden hun doden op die plek begraven, omdat daar door de moordpartij al joodse resten lagen. Toen in 1791 eindelijk een formele joodse begraafplaats werd toegestaan, kozen de oprichters voor dit terrein. Ze kregen echter slechts toestemming om een deel van het Jodenbos te gebruiken.

Oorlogsrampspoed

Vught en Cromvoirt kennen maar weinig gebouwen die ouder zijn dan de zeventiende eeuw. Dat komt omdat de dorpen diverse malen met de grond gelijk gemaakt zijn tijdens de vele oorlogen die in de Meierij van 's-Hertogenbosch zijn uitgevochten. Berucht zijn rooftochten van Maarten van Rossum tijdens een van de vele oorlogen tussen de hertogen van Gelre en Brabant. In 1543 verwoestte hij een groot deel van Vught. In 1583 werd het dorp opnieuw vernield, toen het tijdens de Tachtigjarige Oorlog door staatse troepen (het leger van de opstandige zeven provinciën) werd geplunderd. Iedereen vluchtte weg en het dorp stond jaren leeg. Ook bij de belegeringen van 's-Hertogenbosch door de prinsen

Passage uit de kroniek van Molijs over de moord op de joodse inwoners van 's-Hertogenbosch (Archief Abdij van Tongerlo).

Maarten van Rossum, krijgsheer in dienst van de hertog van Gelre.

Maurits (1601 en 1603) en Frederik Hendrik (1629) had Vught flink te lijden. Niet alleen doordat het dorp gebruikt werd als legerplaats, maar óók doordat veel huizen werden gesloopt, bijvoorbeeld om een beter schootveld te krijgen. In 1629 verdwenen zo in Vught 150 boerderijen. In Cromvoirt bleef zelfs maar één huis overeind.

De grote concentraties militairen, een tekort aan voedsel en de slechte hygiënische toestanden in de legerkampen zorgden voor het uitbreken van besmettelijke ziekten die de geschiedenis in zouden gaan als 'de pest'. Meer dan honger

Poortgebouw van Fort Isbella.

of oorlogsgeweld was de pest in deze tijden de belangrijkste doodsoorzaak. Vught werd bijvoorbeeld na het beleg van 's-Hertogenbosch in 1630 door de pest getroffen. Ook in 1666 was sprake van een pestepidemie.

Executie Franse émigrés' op Isabella

In 1794-'95 viel het Franse leger onder leiding van generaal Charles Pichegru de Republiek der Verenigde Provinciën aan. Stadhouder Willem V werd verjaagd. Terwijl de Nederlandse patriotten de Bataafsche Republiek uitriepen, gingen de Fransen op zoek naar 'émigrés', landgenoten die naar Nederland waren gevlucht om te ontsnappen aan de executiegolf van politieke tegenstanders van Robespierre. Deze vluchtelingen en deserteurs uit het Franse leger werden opgespoord en bijeengebracht op Fort Isabella en de Bossche Citadel. Vervolgens werden ze ter dood gebracht. Hoeveel mensen gedood werden is niet bekend. Wel dat ze in de buurt van Fort Isabella werden begraven. De Vughtse schepen Witloxx ontdekte dat honden de lijken opgroeven en aanvraten. Daarom kregen drie Vughtenaren van het Bossche stadsbestuur dertien gulden 'voor het behoorlijk onderstoppen der lichamen'.

Verongelukte verkenners

De Mgr. Vestersgroep was de Vughtse afdeling van de katholieke verkenners. De groep was genoemd naar de apostolisch vicaris (bisschop) van Rabaul (Nieuw Guineä), die uit Vught afkomstig was. Op zondag 31 maart 1935 verongelukten oubaas Louis van de Griendt en vier voortrekkers van de Jan van Brabantstam – Nico van de Griendt, Henk Verspeek, Kees van de Wal en Theodorus van Wijck - in St.-Michielsgestel. Hun auto moest op de oude weg van Den Bosch naar St.-Michielsgestel uitwijken voor een tegenligger, raakte de rails van de stoomtram, kantelde en stortte omlaag in de Dommel. Alle vijf verdronken. De plotselinge dood van vijf jonge mensen sloeg in als een bom. Toen ze op 3 april werden begraven, liep het hele dorp uit. Vijfenzeventig jaar later bleken generatiegenoten nog steeds onder de indruk van het drama met de vijf verkenners.

Bunkerdrama Kamp Vught

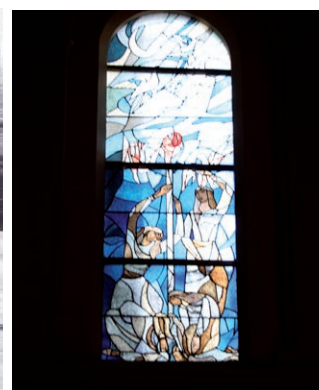
Op 15 januari 1944 werden in cel 115 van de Bunker (de gevangenis van Kamp Vught) vierenzeventig vrouwen opgesloten. Dat was een strafmaatregel. Vrouwelijke gevangenen hadden namelijk een medegevangene die verdacht werd van verraad, mishandeld en kaalgeknipt. Daarop werd één van de vrouwen die als gangmaakster

werd beschouwd opgesloten in de Bunker. Daarop verklaarden 89 vrouwen zich solidair met de opgesloten vrouw. Ze werden ook naar de Bunker gebracht, waar commandant Grünewald zoveel mogelijk vrouwen in cel 115 naar binnen perste. De overige vrouwen werden in cel 117 opgesloten.

Eén van de opgesloten vrouwen was Tineke Wibaut: Toen het licht uitging barstte de paniek in volle hevigheid los. Het was een vreemd aanzwellend geluid, dat af en toe afebde en dan weer opnieuw aanzwol. Het werd voortgebracht door biddende, gillende en schreeuwende vrouwen. Sommigen probeerden er doorheen te roepen om de vrouwen tot kalme te manen en geen zuurstof te verspillen. Soms hielp dat, heel even, maar dan begon het weer. Het hield niet op, die hele nacht niet, het werd alleen minder geluid. De hitte werd verstikkend. Na veertien uur opsluiting bleken tien vrouwen gestikt en moesten de overigen onder medische behandeling worden gesteld. Omdat de SS het Vughtse Kamp graag als een modelkamp wilde presenteren, werden commandant Grünewald en zijn adjudant uit hun functies gezet en veroordeeld tot gevangenisstraf. Door tussenkomst van Himmler werd die straf omgezet in frontdienst in Oost-Europa. Grünewald sneuvelde in 1945 in Hongarije als gewoon soldaat.

Foto van de vijf overleden verkenners en van de massale begrafenisstoet die door de Kloosterstraat trekt (collectie Vughts Museum).

Gebrandschilderd raam van Marius de Leeuw in de Petruskerk ter herdenking van het Bunkerdrama in Kamp Vught.

Herculesramp

Op 15 juli 1996 bracht een Lockheed C-130 Hercules van de Belgische luchtmacht 37 leden van het Fanfarekorps van de Koninklijke Landmacht (FKKL) naar Eindhoven na succesvolle optredens in het Italiaanse Modena. Het Fanfarekorps was gelegerd in Vught, in de Lunettenkazerne en repeteerde regelmatig in Theater De Speeldoos. Onder de muzikanten zaten ook twee Vughtenaren: John Verdonk en Frans van Rossum. Zoals veel FKKL-ers waren ze naast hun baan actief in het muzikale verenigingsleven. Toen de Hercules de vliegbasis Eindhoven naderde, gingen er een aantal dingen vreselijk mis. De kist kwam verkeerd voor de baan; de piloot moest daarom een scherpe bocht maken en besloot vervolgens tot een doorstart. Juist op dat moment vlogen een groot aantal vogels op. Een aantal daarvan kwam in de motoren terecht. Die sloegen op één motor na af, waardoor de doorstart mislukte en het toestel neerstortte. Hoewel de bemanning en de passagiers de crash overleefden, kwamen, omdat zij niet op tijd uit het brandende wrak konden komen, 34 personen om. Slechts zeven leden van de FKKL brachten het er levend van af. Na diverse onderzoeksrapporten blijven onduidelijkheden bestaan over de toedracht van de ramp en de hulpverlening. Zeker is dat de onwetendheid van de brandweer over de aanwezigheid van zoveel passagiers en de onmogelijkheid om de deuren van binnenuit open te krijgen, het aantal slachtoffers heeft vergroot. In Theater De Speeldoos bevindt zich een monument ter gedachtenis aan de slachtoffers van de Herculesramp.

(Basistekst: Henk Smeets)

Ontwerp voor het monument 'Onthechting' ter herinnering aan de slachtoffers van de Herculesramp (gemeente Vught).

Geraadpleegde literatuur

Adriaenssen, Leo *Staatsvormend geweld. Overleven aan de frontlinies in de meierij van Den Bosch, 1572-1629*, Tilburg 2007.

Benders, Peter 'Joodse sporen in Vught' in: *Vughtse Historische Reeks*, deel XI, p. 7-22.

Jeroen van den Eijnde Vught in de Tweede Wereldoorlog, *Vughtse Historische Reeks*, deel II.

Rossum, Tessy van 'Domus Sanctae Sophiae Constantinopolitanae. Het kartuizerklooster te Vught', in: *Vughtse Historische Reeks*, deel IX, p. 7-22.

Vos, Aart 'Fort Isabella, "een dorp" tussen Den Bosch en Vught', in: *Vughtse Historische Reeks*, deel XI, p. 61-84

Wouters, Jo *100 jaar St. Petruskerk Vught*, Vught 1984.